

LA IDENTIFICACIÓ DELS ESTUDIANTS DE PROFESSORAT D'E.G.B. AMB EL SEU FUTUR ROL DOCENT

per VICENÇ JASSO I GARAU
ASSUMPCIÓ J. PAYERAS I AGUILÓ
MARIA DEL CARME RODRÍGUEZ I GARCÍA

1. INTRODUCCIÓ.

Els adolescents i els joves solen estar d'alguna manera identificats amb la professió que volen exercir en el futur. És una identificació social, per tal com moltes de les seves accions ja s'orienten pel rol de referència (1), i una identificació psicològica que es manifesta en les instàncies personals conscients i inconscients.

Algunes aspiracions professionals originen una identificació més intensa i primerenca, principalment quan hom per motius personals i peremptoris elegeix una professió que l'atreu força i quan hom es decideix per aquells mesters que comprometen en alt grau la nostra intimitat. En aquests casos l'aspirant s'adona que la seva existència està engatjada amb un ineludible model vital.

La decisió de fer-se mestre —sobretot quan hom vol exercir en els nivells de pre-escolar o ensenyament bàsic— es pren sovint abans de l'adolescència i produeix una vivíssima compenetració amb la venidora tasca docent. Si preguntam als estudiants de Magisteri els motius que els han impel·lit a decidir-se per aquesta carrera, és normal que ens parlin d'un professor de qualitats excel·lents i de les pròpies experiències educatives amb nins o jovencells.

Cole S. Brembeck (2), tractant del tema de la identificació de l'alumne de Magisteri amb la seva futura professió, es pregunta si aquesta compenetració és molt profunda i si actua en el terreny de l'inconscient; es refereix a l'experiment que varen portar a terme Philip W. Jackson i Fela Moscovici. Es va invitar dos grups d'universitaris que dibuixassin un mestre amb la seva classe. El grup experimental estava format per 27 alumnes que es preparaven per a la docència en els nivells primari i secundari. Els estudiants del grup de control es preparaven per a afert re-

lacionats amb el món de l'economia. Es varen tenir en compte tres indicadors: dibuixar una persona del mateix sexe, representar una aula d'ensenyança primària o secundària i introduir temes explícits relatius a la situació i a l'actuació del mestre en la seva classe, v. gr. ambient càlid i acollidor, abundant material escolar, el mestre en posició d'autoritat, control... Els resultats foren molt significatius. En el grup experimental 25 individus dibuixaren una persona de llur sexe, 22 una classe dels nivells esmentats, i 15 introduïren algun o alguns dels temes explícits. En el grup de control sols deu estudiants s'identificaren amb el seu sexe, 15 varen esbossar una aula universitària —precisament la mateixa on estava realitzant el test— i solament sis feren entrar en el seu dibuix els temes explícits.

El curs passat efectuarem a la nostra Universitat de Palma de Mallorca dos experiments semblants.

En primer lloc repetirem l'experimentació consignada amb alumnes de dues Escoles Universitàries. El grup de control va ésser el primer curs de Ciències Empresarials. El grup experimental era el primer de Professorat d'E.B. La quasi totalitat dels elements del primer grup no pensen dedicar-se a la docència, mentre que els del segon grup són ben conscients que llur vida es desenvoluparà en una escola, més concretament en una classe on hauran d'exercir el difícil rol de líder-persona-major en el si d'un conjunt de nins o adolescents.

La nostra hipòtesi de treball suposava que els alumnes de l'Escola de Professorat d'E.B. estarien identificats amb el seu futur rol docent i que els elements del grup de control no hi estarien.

En segon lloc decidirem establir una comparació entre el grau d'identificació amb la professió docent dels estudiants que iniciaven els estudis de Professorat d'E.B. i els seus companys de tercer curs que ja estaven acabant la carrera. Presumíem que els alumnes de tercer curs estarien més compenetrats amb la seva futura ocupació professional que els de primer curs.

(1) El rol del grup on estam integrats és el rol de pertinença, mentre que el rol de referència és el propi del grup on desitjam integrar-nos.

(2) BREMBECK, Cole S.: *Sociología de la Educación*. Buenos Aires, Paidós, 1977, pp. 250-251.

2. DOS GRUPS D'UNIVERSITARIS, DUES IMATGES DEL MESTRE.

Ens referirem ara a la comparació entre els primers cursos de Ciències Empresarials i de Professorat d'E.B.

Quan proposàrem als estudiants d'Empresarials que dibuixassin un mestre amb la seva classe (3), alguns d'ells sortiren de l'aula; no tots els qui hi varen romandre mostraren gran interès en el faïment del dibuix. Tots els alumnes de Magisteri acceptaren la proposició i treballaren amb deler (4). Les dimensions dels dos grups eren quasi idèntiques (5), però la fuga d'alguns membres del grup de control ens va obligar a reduir mitjançant procediments aleatoris les dimensions del grup mencionat (6).

Els resultats del test apareixen consignats a la taula primera. Sols es consignen els casos relatius a cada un dels indicadors, la qual cosa implica que a vegades el sumatiu d'un indicador no sigui igual al nombre d'elements del grup.

La identificació personal, dibuixant una persona del mateix sexe, encara que fou més migrada en el grup d'empresarials, no va ésser molt nombrosa en el cas de Magisteri. La no identificació fou major en el cas de les al·lotes que en el dels joves; preguntàrem a algunes d'elles el motiu de la seva actuació, i ens digueren que se'ls havia demanat que dibuixassin un "mestre"; altres indicaren que havien intentat representar el millor professor que havien tingut.

Pel que fa a la representació de l'aula, el resultat va correspondre a la nostra hipòtesi de treball; 96 estudiants de Professorat d'E.B. dissenyaren una sala de classe de Bàsica o d'Ensenyament Mitjà; en canvi, 48 alumnes del grup de control optaren per traçar el croquis de la seva pròpia aula.

La quasi totalitat d'alumnes de Professorat d'E.B. va incorporar temes explícits. Els dos trets on es va notar més la diferència entre el grup experimental i el de control foren la representació d'un ambient pulcre i acollidor —43 i

(3) Convé proposar la realització d'aquest test en els següents termes: "Dibuixin un mestre amb la seva classe, el facin el més complet que puguin i no s'amoïnin, si creuen que no tenen dots d'artista". Una hora és suficient per a la factura del dibuix.

(4) Cal dir que els alumnes d'Empresarials i els de Professorat d'E.B. no feren els tests en igualtat de condicions. Els primers estaven tots en una aula, mentre que els altres estaven distribuïts en quatre aules corresponents a les especialitats de Ciències, Ciències Humanes, Filologia i Pre-escolar.

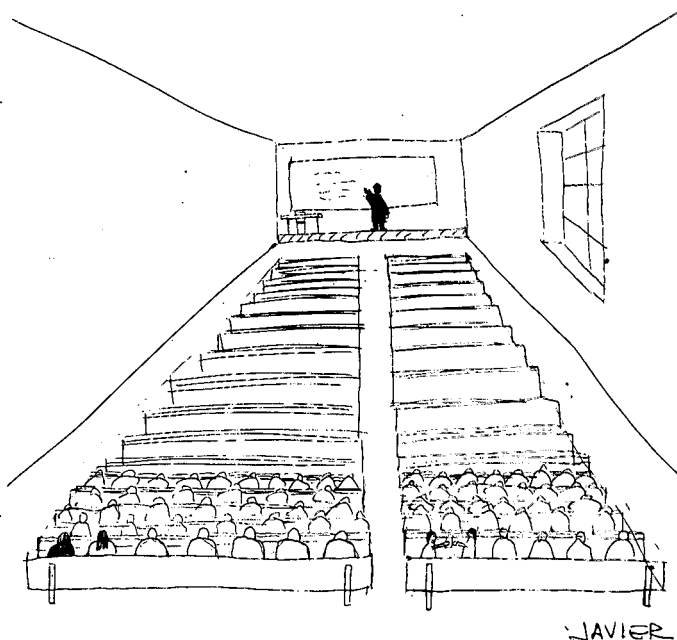
(5) No confrontarem els grups de primer de l'Escola Nàutica i de Professorat d'E.B., a causa de la superioritat numèrica del segon grup i de la composició quasi exclusivament masculina del primer.

(6) Per adequar la dimensió del grup experimental al grup de control, es va prescindir de manera proporcional de l'escaient nombre d'alumnes de cada especialitat. Era necessari fer abstracció de 51 alumnes (la diferència entre els elements del grup experimental i els del grup de control). Dividint 51 entre 149 s'obté el coeficient corresponent a cada alumne: 0,34. L'aplicació d'aquest coeficient a cada subgrup ens dona el nombre d'elements que s'han de deixar a part:

Ciències	$0,34 \times 47 = 15,98 - 16$
Ciències Humanes	$0,34 \times 45 = 15,3 - 16$
Filologia	$0,34 \times 30 = 10,2 - 10$
Pre-escolar	$0,34 \times 27 = 9,18 - 9$

S'ordenaren per ordre alfabètic els components de cada un d'aquests grups, es va elegir el nombre de les unitats i el nombre de les desenes per atzar, férem cas omís del nombre corresponent d'elements de cada grup i

38 començarem per aquell al qual va tocar la xifra obtinguda aleatòriament.

3 respectivament— i la inclusió de copiós i variat material d'ensenyança. El futur mestre s'adona que l'aula serà la seva segona llar i el seu lloc de treball, i, per això, es preocupa del seu confort i de la presència d'assortit material didàctic.

Els dos grups coincidiren en la figuració del mestre en posició dominant.

Un dels temes que més preocupa el futur professional de l'ensenyança és el control de l'aula, així és que considerarem que aquest seria un indicador molt interessant. Les diferències entre els dos grups foren significatives: 91 membres del grup experimental i 64 del de control introduïren aquest tret. Alguns eludiren segurament aquesta situació posant els alumnes fora de l'aula, dibuixant una classe sense alumnes... Tot i això les representacions d'una aula incontrolada foren sis en el grup experimental i 18 en el grup de control.

Ens hem fixat també en les dimensions de la figura del mestre, pressuposant que aquest punt està relacionat amb l'autoconcepte. En els dos grups un gran nombre d'individus pintaren el mestre més gran que els alumnes, però així mateix foren 25 en el grup experimental i 21 en el grup de control els qui dibuixaren mestre i alumnes de la mateixa grandària.

Probablement el concepte que es té de les interrelacions alumne-professor es palesa observant la distància que hi ha entre ells. Podem classificar els dibuixos en tres categories, segons que situïn l'educador prop o enfora dels seus deïxebles o el representin aïllat. Encara que en el dos grups s'expressa la tendència d'allunyar l'educador dels educands (74 casos en el grup de control i 51 en el grup experimental), ultra això en el darrer agrupament es nota una clara inclinació d'acostar el mestre als escolars. La presentació d'un docent isolat, desvinculat dels alumnes i abstract, pot indicar temor a la futura ocupació o rebuig de l'esdevenidora forma de vida.

Observarem també com s'agrupaven els alumnes per portar a terme el treball escolar. Va prevaler en els dos

grups la distribució individual, encara que en el grup experimental s'introduïren formes més suaus de l'esmentada classificació, v.gr. de dos en dos, en cercle, en forma d'ele i similars..., mentre que en el grup de control va dominar la distribució estrictament individual. Notem que sols 12 dibuixos de Magisteri representen una classe on es treballa en equip.

Pel que fa a l'actuació del mestre, la major part el representaren explicant (49 en el grup de control i 52 en el grup experimental); no obstant això, els estudiants de Professorat manifestaren una certa propensió a dibuixar-lo en actitud d'ajut a un o a diversos deixebles. Fixem-nos també que una quarta part dels universitaris dels dos grups figuraren el mestre vigilant els escolars.

3. EVOLUCIÓ DE LA IDENTIFICACIÓ PERSONAL AMB LA FIGURA DEL MESTRE AL LLARG DELS ESTUDIS DE PROFESSORAT D'E.B.

La segona comparació s'establí entre els cursos primer i tercer de l'Escola Universitària de Professorat d'E.B.

La nostra hipòtesi de treball era que els estudiants de tercer curs es manifestarien més identificats amb el seu futur rol que els de primer, però aquest supòsit no va ésser confirmat per tots els indicadors, com hom veu a la taula segona.

El primer curs assumí la funció del grup de control, i el tercer curs la de grup experimental (7). Els resultats es consignen a la taula segona.

Ens va sorprendre que sols 48 estudiants pintassin una persona del mateix sexe; 32 noies dibuixaren un home i en uns 50 casos la representació era tan esquemàtica que no calia intentar la diferenciació sexual. A més de la possible confusió semàntica ja mencionada, podria influir en aquest fet l'estudi de l'Organització Escolar, per tal com en els dibuixos es notava una tendència a representar el pla d'una aula i a presentar d'una manera simbòlica els seus elements personals i materials, la qual cosa dificultava la introducció dels indicadors emprats en l'avaluació del test. Aquesta és també segurament la causa de la relativament migrada presència d'una ambient acollidor i pulcre (sols en un 31,75% dels dibuixos) i de la inserció d'abundant material escolar (sols en un 55,4%). L'esmentat esquematisme degué ésser la causa dels 28 dibuixos del grup de tercer, en què les aules romanen desertes, i del major nombre de representacions d'una classe d'E.B. o de B.U.P. en el grup de control que en el grup experimental.

En els dibuixos del tercer curs hi ha una tendència ben marcada a no situar el mestre en una posició prominent (78 casos, a primer foren 133) i a no atorgar una significació tan gran al tema del control, per tal com sols 94 alumnes pinten una aula en aquesta situació, dementre que en el grup de primer foren 136 els qui introduïren aquest tret. Se'n podria deduir tal volta que, quant més s'acosta el final dels estudis de Magisteri, hom té més confiança en si mateix, esperant obtenir èxit en el treball docent i en la comesa educativa sense apel·lar a mitjans coercitius. Això no

obstant és evident el rebuig general de la situació d'una classe sens control.

On s'acomplí la hipòtesi de treball fou en els tres últims indicadors. És evident que els estudis, les lectures i les pràctiques que es porten a terme al llarg dels tres anys de la carrera de Professorat contribueixen a modificar els estereotips que hom té, quan inicia els estudis, de la figura del mestre.

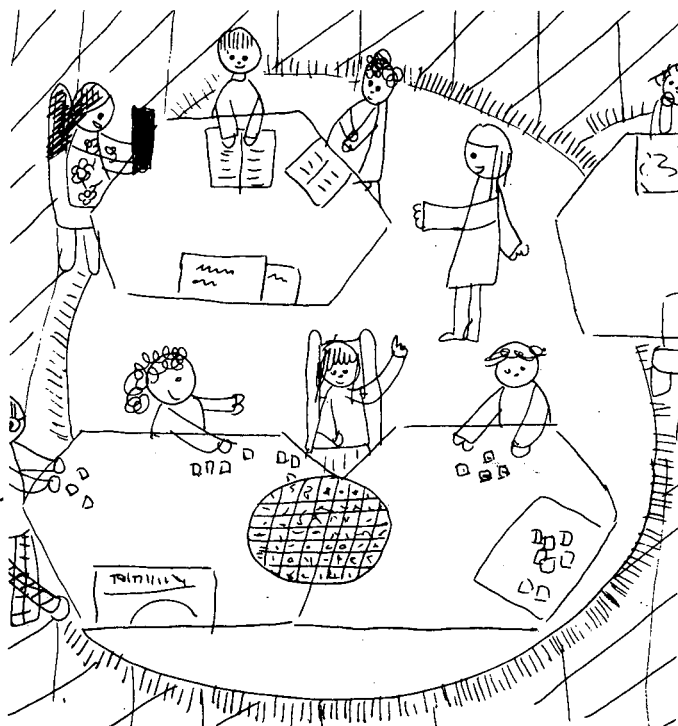
En aquests indicadors es dona entenent una claríssima aspiració d'aproximar-se als deixebles, la qual cosa es tradueix en la tendència a no pintar un mestre d'excessiva grandària, a presentar-lo prestant ajut als nins més que en positura d'explicació o en actitud de vigilància.

La influència de la Didàctica i de les tècniques d'Organització Escolar es fa patent en la distribució dels alumnes. En el grup de primer es donen 119 casos de distribució individual (77 són estrictament individuals), dementre que en el grup de tercer sols n'hi ha 39 (13, estrictament individuals). S'observa també una significativa preferència pel treball en equip en el grup de tercer curs.

4. CONCLUSIONS.

El nostre treball —no es tracta de la simple repetició d'un experiment, donat que hem incorporat nous indicadors al test—, és sols una pre-investigació. Una interpretació exhaustiva i una tipificació d'aquest test excedeixen les nostres pretensions i possibilitats. Tot i això consideram que podem formular algunes apreciacions vàlides.

És evident que hi ha una diferència molt gran entre els dibuixos dels alumnes d'Empresarials i els de Professorat d'E.B. Aquesta diversitat per nosaltres no té un sentit ètic, sols indica que les imatges que tenen del mestre els elements d'aquests dos grups divergeixen moltíssim. Els alumnes del grup de control tenen una tendència conscient o inconscient a recalcar els trets negatius del mestre, perquè recorden, potser, passades experiències dels anys de Bàsica o de B.U.P., i no es mostren identificats amb el rol

(7) Per adequar les dimensions d'ambdues poblacions es va prescindir per mitjà de procediments aleatoris de 19 alumnes de tercer curs, de manera, que ambdós conjunts quedaren integrats per 148 elements.

del professor. Els seus projectes vitals s'orienten cap a altres indrets molt allunyats d'una aula de classe. Els estudiants de Professorat d'E.B. tendeixen a realçar els aspectes positius de la figura del mestre i de la seva actuació, se senten identificats amb el seu futur rol i deixen entreveure llur preocupació per la consecució d'una vida professional fructuosa i agradable (ambient acollidor i pulcre, abundós material escolar, posició prominent del mestre, control...)

En la comparació establerta entre els alumnes de primer i tercer curs de la nostra Escola Universitària de Professorat d'E.B. no es confirmaren del tot les nostres expectatives. S'hi trasllueix l'influx de la formació rebuda, pel que fa esguard a l'activitat docent i a les interrelacions mestre-alumnes; ara bé, trobam a faltar a molts de casos la identificació personal amb el rol de mestre. Si el descens del nombre de dibuixos on s'exterioritzen els indicadors de la representació d'una persona del propi sexe, de la posició prominent del mestre i del control a l'aula, és ocasionat

per una major confiança en els propis recursos i forces i per una decidida esperança d'èxit, ens trobariem davant un fet altament positiu, però, si es tracta d'un excessiu predomini de les estructures i de les tècniques —recordem els dibuixos esquematitzats— o de dissimular per mitjà de les abstraccions i de les simplificacions la por a l'apassionant aventura de conviure amb les generacions joves, hauriem de doldre'ns que el mestre del dia de demà estigués perdent la il·lusió i el deler per l'edificació d'una humanitat millor.

A les Escoles Universitàries de Professorat d'E.B. és absolutament necessària l'acció tutorial en la doble perspectiva personal i professional, com sigui que la forma de vida del mestre implica una profunda compenetració entre individu i quefer. Les potencialitats d'aquests test, atès el seu caràcter projectiu, no s'han exhaurit en el nostre breu estudi. Pensam que la seva aplicació pot donar després lloc a entrevistes molt profitoses i a la formulació de valuosos consells orientadors.

TAULA I

Indicadors	Grup de control	Grup experimental
Dibuixar una persona del mateix sexe	54 (55,1%)	63 (64,28%)
Dibuixar una classe d'E.B. o de B.U.P.	35 (35,71%)	96 (97,95%)
Dibuixar l'aula on es realitza el test	48 (48,97%)	
Ambient acollidor i pulcre	3 (3,06%)	43 (43,87%)
Abundant material d'ensenyança	3 (3,06%)	33 (33,67%)
El mestre en posició prominent	82 (83,67%)	85 (86,73%)
Una classe amb control	64 (65,3%)	91 (92,85%)
Una classe sense control	18 (18,37%)	6 (6,12%)
Dimensions de la figura del mestre en relació amb les dels alumnes		
major	60 (61,22%)	70 (71,43%)
igual	21 (21,43%)	25 (25,51%)
menor	2 (2,04%)	2 (2,04%)
Posició del mestre en relació amb els alumnes		
prop	7 (7,14%)	38 (38,78%)
lluny	74 (75,51%)	51 (52,04%)
aïllat	3 (3,06%)	8 (8,16%)
Distribució dels alumnes per al treball escolar		
individual	75 (76,5%)	78 (79,59%)
en equip	1 (1,02%)	12 (12,24%)
Activitar del mestre		
explica	49 (50%)	52 (53,06%)
ajuda un o diversos alumnes	5 (5,10%)	16 (16,33%)
vigila	25 (25,51%)	29 (29,59%)

TAULA II

Indicadors	Grup de control	Grup experimental
Dibuixar una persona del mateix sexe	94 (68,51%)	48 (32,43%)
Dibuixar una classe d'E.B. o de B.U.P.	144 (97,29%)	118 (79,72%)
Ambient acollidor i pulcre	53 (35,81%)	47 (31,75%)
Abundant material d'ensenyança	54 (36,48%)	82 (55,4%)
El mestre en posició prominent	133 (89,86%)	78 (52,7%)
Una classe amb control	136 (91,89%)	94 (63,51%)
Una classe sense control	9 (6,08%)	7 (4,72%)
Dimensions de la figura del mestre en relació amb les dels alumnes		
major	122 (82,43%)	62 (41,89%)
igual	32 (21,62%)	37 (25%)
menor	2 (1,35%)	1 (0,68%)
Posició del mestre en relació amb els alumnes		
prop	58 (39,19%)	59 (39,86%)
lluny	81 (54,73%)	27 (18,24%)
aïllat	8 (5,41%)	8 (5,41%)
Distribució dels alumnes per al treball escolar		
individual	119 (80,41%)	39 (26,35%)
en equip	18 (12,16%)	67 (45,27%)
Activitar del mestre		
explica	75 (50,68%)	17 (11,49%)
ajuda un o diversos alumnes	26 (17,57%)	47 (31,76%)
vigila	44 (29,73%)	26 (17,57%)